

การศึกษารูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองที่ปรากฏในจารึกเมืองเชียงตุง

ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี¹/ ศิริสาร เหมือนโพธิ์ทอง²

¹นักศึกษานิพนธ์เอก สาขาวิชาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

²อาจารย์ ดร., คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

อีเมล : ¹tent_kruthai@hotmail.com

อีเมล : ²khomnlanna@gmail.com

รับต้นฉบับ 6 มีนาคม 2563; ปรับแก้ไข 25 มีนาคม 2563; รับผิดชอบ 16 มิถุนายน 2563

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการศึกษารูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองที่ปรากฏในจารึกเมืองเชียงตุง มุ่งเน้นศึกษาข้อความในจารึกเมืองเชียงตุงจากข้อมูลในหนังสือประชุมจารึกล้านนา เล่มที่ 15 จารึกเมืองเชียงตุง โดยสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รวบรวมไว้เมื่อ พ.ศ. 2556 ซึ่งมีข้อมูลจารึก จำนวน 21 หลัก เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ในการส่งอิทธิพลการใช้ภาษาแบบร้อยกรองจากเชียงใหม่สู่เชียงตุง โดยจารึกเมืองเชียงตุงที่มีการประพันธ์เป็นรูปแบบร้อยกรองมีอยู่จำนวน 2 หลัก ได้แก่ จารึกชัยมงคลาราม พ.ศ. 1994 และจารึกเมืองหลวง พ.ศ. 2005 ผลการศึกษาพบว่าจารึกทั้ง 2 หลัก ใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทร่าย ทั้งนี้ยังมีกฎเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจนตายตัว มีลักษณะเป็นการบังคับอย่างหลวมๆ รูปแบบฉันทลักษณ์ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้มีความคล้ายคลึงกับรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองในจารึกเมืองเชียงใหม่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลการใช้ภาษาแบบร้อยกรองของเมืองเชียงตุงที่รับไปพร้อมกับพระพุทธศาสนาจากเมืองเชียงใหม่

คำสำคัญ

ร้อยกรอง จารึกเมืองเชียงตุง

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2563

Study of Poetry in Inscriptions in Chiang Tung

Nuttapong punjaburi¹ / Sirisarn Mueanphothong²

¹Doctoral degree student of Epigraphy in Thai and Oriental Languages, Silpakorn University

²Lecturer, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

E-mail: ¹tent_kruthai@hotmail.com

E-mail: ²khomnlanna@gmail.com

Received 6 March 2020; Accepted 25 March 2020; Published 16 June 2020

Abstract

This study aims to study poetry found in inscriptions in Chiang Tung in order to analyze the writing styles. The study was mainly based on the report of Lanna inscriptions, collected by the Social Research Institute, Chiang Mai University, Volume 15, in 2013 AD. 21 inscriptions. It was found that two inscriptions were inscribed in poetry, which are the inscription of Chaimanataram (1451 AD) and the inscription of MuangLuai (1462 AD). The writing style was not strict and was nearly the same as that of the inscription of Chiang Mai. This well reflects the influence of both the language use and Buddhism that Chiang Tung got from Chiang Mai.

Keywords

Poetry, Chiang Tung inscriptions

ที่มาและความสำคัญ

เชียงตุงเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตรัฐฉาน ประเทศพม่า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ตามตำนานกล่าวว่าเคยเกิดน้ำท่วมใหญ่ท่วมเมืองและมีฤๅษีนามว่า ตุงคฤๅษี ได้ใช้ไม้เท้าขีดระบายน้ำออกจากเมือง และเหลือเพียงหนองน้ำขนาดใหญ่กลางเมืองเรียกว่า หนองตุง จึงเป็นที่มาของชื่อเมืองเชียงตุง (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และนฤมล เรืองรังสี, 2537, น. 3) เชียงตุงเป็นเมืองที่มีความสำคัญและเคยอยู่ในอำนาจของอาณาจักรล้านนา มีกษัตริย์ปกครองซึ่งสืบเชื้อสายมาจากพระญามังราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพระเจ้ากือนา เป็นช่วงสมัยที่อาณาจักรล้านนามีความเจริญในด้านพระพุทธศาสนามาก ได้มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์จากวัดสวนดอกไปยังเมืองเชียงตุง และในสมัยพระเจ้าติโลกราชได้มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนานิกายสิงหล หรือนิกายป่าแดงจากเชียงใหม่ไปยังเมืองเชียงตุงอีกด้วย(สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556, น. 318)ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่มีความสัมพันธ์ต่อกันมายาวนาน เมืองเชียงตุงตกเป็นเมืองประเทศราชของพม่า และยังคงเคยกลับมาเป็นเมืองประเทศราชของสยาม จนท้ายที่สุดเมืองเชียงตุงก็ได้อยู่ในอำนาจของพม่ามาจนถึงปัจจุบัน ประชากรของเมืองส่วนใหญ่เป็นชาวไทเขิน นอกจากนี้ยังมีชาวไทใหญ่และชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ อีกมากมาย

จากการศึกษาหลักฐานเอกสารโบราณของเมืองเชียงตุง พบว่ายังคงหลงเหลือหลักฐานประเภทจารึก ซึ่งจากการสำรวจของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 – 2556 นั้นพบว่าจารึกเมืองเชียงตุงมีจำนวนถึง 85 หลัก (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556, น. 328) ประกอบไปด้วยศิลาจารึก จารึกฐานพระพุทธรูป จารึกรอบพระซิ้ง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในประเทศพม่า แต่ก็พบว่าบางส่วนอยู่ในเขตประเทศไทย จารึกดังกล่าวมีการบันทึกด้วยตัวอักษรไทเขินและตัวอักษรฝักขาม โดยอักษรไทเขินเป็นอักษรที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกับอักษรธรรมล้านนา ซึ่งใช้กันเป็นอย่างมากในภาคเหนือของไทยในอดีต มีพัฒนาการมาจากอักษรมอญโบราณ ชาวไทเขินได้รับเอาอักษรจากล้านนาไปใช้ และเมื่อเวลาผ่านไปอาจจะทำให้มีวิธีการเขียนที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็สามารถอ่านเข้าใจได้ ส่วนอักษรฝักขามเป็นอักษรที่ล้านนาได้รับมาจากสุโขทัย เมื่อครั้งที่พระสุมนเถระได้เดินทางจากสุโขทัยมายังเชียงใหม่เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ และตัวอักษรชนิดนี้ได้เผยแพร่ไปยังเชียงตุงในสมัยพระเจ้ากือนาพร้อมทั้งพุทธศาสนาลังกาวงศ์ (กรณิการ์ วิมลเกษม, 2527, น. 32) ข้อความที่บันทึกในจารึกมีทั้งรูปแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบันทึกข้อความในรูปแบบร้อยกรอง นับเป็นความงามทางภาษาอย่างหนึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของผู้ประพันธ์ อีกทั้งเป็นเครื่องยืนยันถึงรูปแบบ ฉันทลักษณ์ร้อยกรองที่ปรากฏในเมืองเชียงตุง สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเชียงใหม่มากับเมืองเชียงตุงที่มีการส่งต่อองค์ความรู้ทางภาษาและตัวอักษรให้แก่กัน บทความนี้จะจึงมุ่งเน้นศึกษารูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองที่ปรากฏในจารึกเมืองเชียงตุง

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2563

ซึ่งจะได้สรุปเป็นรูปแบบฉันทลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในจารึกแต่ละหลักว่ามีลักษณะอย่างไร และสอดคล้องกับฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษารูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองที่ปรากฏในจารึกเมืองเชียงตุง
2. ศึกษาความสัมพันธ์ในการส่งอิทธิพลการใช้ภาษาแบบร้อยกรองจากเชียงใหม่สู่เชียงตุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากหนังสือประชุมจารึกล้านนา เล่มที่ 15 จารึกเมืองเชียงตุง ของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2556 ซึ่งมีข้อมูลจารึกทั้งหมด 21 หลัก โดยจารึกดังกล่าวมีทั้งที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ และมีรอยตำหนิไปจนถึงแตกหัก รูปตัวอักษรที่ใช้ในการบันทึกมีทั้งอักษรฝักขาม จำนวน 15 หลัก และอีก 6 หลักเป็นอักษรธรรมล้านนา และอักษรไทเขิน

การวิเคราะห์

บทความนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ โดยเลือกศึกษาเฉพาะจารึกที่ประพันธ์ข้อความในรูปแบบร้อยกรองเท่านั้น กล่าวคือนำเอาข้อความที่ปรากฏในจารึกทุกหลักมาวิเคราะห์ว่าจารึกหลักใดมีลักษณะเป็นร้อยกรอง จากนั้นนำเอามาวิเคราะห์รูปแบบฉันทลักษณ์ว่าจัดอยู่ในรูปแบบฉันทลักษณ์ใดบ้าง

ผลการศึกษา

จากการศึกษาจารึกทั้ง 21 หลักดังกล่าว พบว่าจารึกเมืองเชียงตุงที่มีการบันทึกข้อความในรูปแบบร้อยกรองมีอยู่จำนวน 2 หลัก ได้แก่ จารึกขัณฑ์มนตาราม พ.ศ. 1994 และจารึกเมืองหลวง พ.ศ. 2005 จารึกขัณฑ์มนตาราม พ.ศ.1994

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2563

Figure 1 : The inscription of Wat Ph. Ching, Burim, Thai R.

ภาพ 1 จารึกชัยมนตาราม พ.ศ. 1994

วัดจุฬาริกเป็นหินทราย ทาสีทอง ตั้งอยู่บนฐานปูน ตั้งอยู่ที่“ชัยมนตาราม” ปัจจุบัน คือวัดป่าแดง เมืองเชียงตุง ประเทศพม่าบันทึกด้วยตัวอักษรฝักขามภาษาไทยวนและไทเขิน พบเมื่อประมาณ พ.ศ. 2481 ปัจจุบันจารึกหลักนี้ตั้งอยู่บนฐานในศาลาทางเข้าเจดีย์บริเวณหลังวิหารหลวงวัดป่าแดง เมืองเชียงตุง เนื้อความโดยย่อกล่าวถึงพระราชมารดาของพญาสิริทิฆาได้ถวายที่ดินให้ชัยมนตาราม ใน พ.ศ. 1994 พญาสิริทิฆาทรงมีศรัทธาในมหาเถรสมาคม จึงถวายทองคำและบรรจุในเจดีย์ในชัยมนตาราม เมื่อถึงปี พ.ศ. 1994 พญาศรีสัทธิธรรมราชจุฬามณี ให้สร้างพระเจดีย์ที่ชัยมนตารามเพื่อบรรจุพระธาตุที่พระมหาเถรสมาคมได้อัญเชิญไปจากเชียงใหม่ พร้อมทั้งถวายไร่นา ป่ายาง และคนไว้อุปัฏฐากพระเจดีย์ สุดท้ายเป็นคำปรารภของผู้สร้าง ปี พ.ศ. 1977 มหาเถรสมาคมได้บวชใหม่ในสำนักของพระธรรมคำเพียร ซึ่งเป็นผู้นำพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาเผยแผ่ในเมืองไทย พญาสิริทิฆาได้กำหนดเขตที่ดินสำหรับผูกสิมาอุโบสถ พ.ศ. 1986 พญาศรีสัทธิธรรมราชจุฬามณี เสดยราชเป็นกษัตริย์ และได้เข้าบวชในสำนักมหาเถรสมาคม นาน 2 ปี จึงลาสิกขาบทและเสวยราชสมบัติดังเดิม

สำหรับข้อความในจารึกชัยมนตารามนี้ในบางตำแหน่งมีตำหนิ ทำให้ไม่สามารถอ่านข้อความได้ และเมื่อนำข้อความที่ได้จากการอ่านมาพิจารณาแล้วพบว่า มีทั้งข้อความที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง สำหรับข้อความที่เป็นร้อยกรอง เมื่อนำมาจัดเรียงให้เป็นรูปแบบฉันทลักษณ์แล้ว พบว่ามีลักษณะฉันทลักษณ์ตรงกับร้อย โดยมีการสัมผัสส่อไปเรื่อย ๆ และไม่มีกำหนดจำนวนคำในแต่ละวรรคที่ชัดเจน จึงปรากฏการใช้คำในแต่ละวรรคมีทั้งสั้นและยาว ดังนี้

ด้านที่ 1 (อักษรในด้านนี้ลบเลือนเกือบหมด)

ด้านที่ 2

มหาเถรสมาคมเจ้า

มีในชัยมนตาราม

นางผู้ฉลาดชื่อ...ราชมารดา

จึงห่อกระทำ...ทองเอาใส่ไว้ในวิเลณะในสถูปรูปเจดีย์

เมื่อพญาผู้มีนามปรากฏเป็นศรีแก่เขมราช

มีศรัทธาหากอนุญาติที่ดินให้เป็นโกฐาสถูป

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2563

จึงหื้อคืบมาสถิตในเขมราช
มหาเถรจึงจัดถามพญาสิริทิมา
ท้าวผู้ศรัทธาจึงจกหื้อดูกุดหมายทั้งหลาย

อยู่ในอาวาสชัยมนตาราม
ว่าทีนี้หื้อลืมาได้อุตกรรมมาจา

จึงจกเอาหินมาเป็นนิมิตในทิศทั้ง 8 แห่ง

แต่งตั้ง....เมื่อนั้นฝูง...กรรม...อันนี้

เถิงหื้อแผ่นดินตรงใครไหวห้วน

เป็นอัครรยในวันฝังลืมาทีนี้

ตั้งแต่นั้นมาวันว่างปีหนึ่ง

มาเถิงปีกาไค

เจ้าพญาศรีสัทธิธรรมราชจุฬามณีได้เสวยราชสมบัติเป็นพญาแต่นพบุรี

อันมีใจใสศรัทธาเป็นกษัตริย์พงศ์ดี

ศรีสัทธิธรรมราชจุฬามณีเป็นเจ้า

จึงเข้ามาบวชในสำนักมหาเถรเขมมวงคลเจ้าทีในเชียงใหม่

เป็นอาจารย์ธรรแก้วสมุทร

ด้วยอันบริสุทธิ์คือลาจารย์

หนานพระศาสนา

ศรีสัทธิธรรมราชจุฬามณี

คืบไปสู่ราชสมบัติโดยสวัสดิ

เจ้ามหาราชผู้เป็นพญาใหญ่

ในเชียงใหม่นพบุรี

ท้าว..หื้อมากระทำใส่พระเจดีย์

แก้ท้าวผู้เป็นมิตรไมตรี

กับสามีเจ้าพญาศรีสัทธิธรรมราชจุฬามณี

มีอุตสาหะบ่ขาดในศาสนา

เมื่อนั้นมหาเถร.....ยัง

จึงจกกล่าวแก่พญาศรีสัทธิธรรมราชจุฬามณี

ด้วย.....บรรจุธาตุพระเจ้า

อันตนเขาไปเอาแต่นวบุรินครเชียงใหม่

อันไกลมานาน.....หนักหนา

เจ้าพญาผู้ประเสริฐ

อันเกิดในพงศ์กษัตริย์...ใหญ่นัก

จึงจกให้กระทำสฤปุรูปเจดีย์อันนี้

ในปีมะแม.....

กล่าว.....ร้างเมิด

เดือน 7 แรม 8 ค่ำ

พรร้าได้วันอาทิตย์

สถิตด้วยฤกษ์บุรพัทธรบท

เจ้าพญามักใครให้เป็นบุญยิ่ง

จึงจก...ให้ทำในห้องท้องพระเจดีย์

ที่จกใส่ธาตุพระเป็นเจ้านี้

.....ลำดับด้วยชั้นชั้นออกมา

มีต้นว่าโกศแก้วประพาพ...และคำ

ด้านที่ 3

ผลึกรัตนะถัดนั้นชั้นโกศคำ

แล้วกระทำโกศเงินขาวอันประดับถัดโกศจันทน์

แดง

และจึงแปลงโกศงามาถัดโกศทองแดง

แปลงผอบศิลา

เรจนาด้วยไย...แก้ว

แล้วกระทำไหทองคำ

ลำดับ.....ด้วยผ้า

มีแผ่นหินศิลาเป็น....ติดด้วยทองคำ

กระทำนียายอันวิจิตร.....

ดังเมื่อพระเจ้าเข้าไปศรีมหาโพธิและผจญมาร

ด้านหนึ่งจารตั้งเมื่อเทศนาธรรมจักร

ดังเมื่อพระเจ้าเทศนาแก่พญาศรีสุทโธทนราช

ในปราสาท.....ยโสธรมีทั้งสารีบุตร โมคคัลลานะ

มีรูปนางทั้งหลายเป็นปริทาน

งานสนทนากับบริวาร

ด้านหนึ่งกาลเมื่อพระเจ้าไปเทศนาอภิธรรม

ลำดับปกรณ์แก่ศรีมหามายา

ได้ไม่ปราริกาติ

เหนือแผ่นศิลาบาท

ด้านบนและต่ำพร้ามีนียายหลาย

พรายงามด้วยรูปอาทิตยและจันทร์

ด้านที่ 4

ฝ่ายหนึ่งเป็นตั้งทองคำหลออก

ด้านหนึ่งเป็นตั้งดอกพิกุล

ปูนห่อดูแลงามแก้วตา

ในเมื่อพญาให้กระทำห้องทองเจดีย์บริวาร

ควรจักบรรจุธาตุพระเป็นเจ้า

ตนผู้เฝ้ากษัตรา

ทั้งพญาเวยราชาอามนตรี

เสนาบดีทั้งภิกษุสังฆะตมมหาสาม

มหาเถรศรีสัตถรรมลังกา

พญาศรีสถถรรมราชจุฬามณีศรีเวยราราช

หากยกผอบธาตุพระเป็นเจ้า

เข้าไว้ในเจดีย์นี้ในปีร่วงเม็ด เดือน 9 ออก 10 คำ

พร้าในวันศุกรไทยว่าวันกดเล็ด

ชื่อศรีสถถรรมราชินี

ศรีวิสดีมาดา

และพญายุวราชทั้งสอง

อันอยู่ในคลองกษัตริ

มีศรีธาพร้าพร้อม

น้อมในคาสนา

หากให้กระทำพระเจดีย์อันนี้

มีทั้งไรนาป่ายาง

วางทั้งคนให้มากระทำอุบกุสากพระเป็นเจ้า

คนผู้ใดได้เข้าเห็นตำนานสาถ์อันนี้

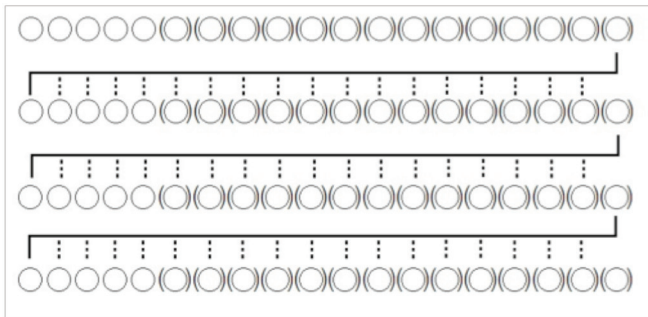
จงอนุโมทนาด้วยพญามีศรีธาพร้า

ทำวพญาอันเกิดในวงศา

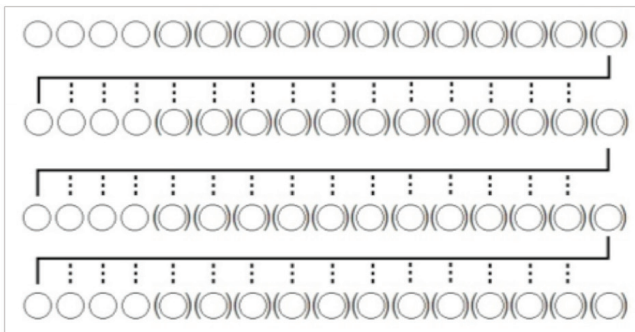

ข้อความที่ปรากฏในจารึกชัยมณฑลธรรมมีรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทร่าย ปรากฏในด้านที่ 2 ด้านที่ 3 และด้านที่ 4 ทั้งนี้ในด้านที่ 1 ตัวอักษรได้ลบเลือนจนไม่สามารถอ่านได้ แต่สันนิษฐานว่าข้อความในด้านที่ 1 ก็น่าจะมีข้อความที่เป็นรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทร่ายด้วยเช่นกัน จากการศึกษาข้อความที่ปรากฏในจารึกทั้ง 3 ด้านแล้วนั้น พบว่า จารึกด้านที่ 2 มีการใช้คำในแต่ละวรรคตั้งแต่ 5 คำ ไปจนถึง 19 คำ ซึ่งในวรรคที่มีการใช้คำ 19 คำ พบจำนวน 2 วรรค รองลงมาคือ 18 คำ พบจำนวน 1 วรรค ในจารึกด้านที่ 3 มีการใช้คำในแต่ละวรรคตั้งแต่ 4 คำ ไปจนถึง 16 คำ ซึ่งในวรรคที่มีการใช้คำ 16 คำ พบจำนวน 2 วรรค ในจารึกด้านที่ 4 มีการใช้คำในแต่ละวรรคตั้งแต่ 5 คำ ไปจนถึง 15 คำ จากข้อมูลดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่า จารึกหลักนี้ไม่มีการกำหนดจำนวนคำที่ชัดเจนสำหรับการส่งสัมผัสนั้นเป็นการใช้สัมผัสสระเป็นหลัก โดยคำสุดท้ายวรรคจะส่งสัมผัสไปยังตำแหน่งคำต่างๆ ในวรรคต่อไปอย่างอิสระ ตั้งแต่คำแรกเป็นต้นไป บางแห่งพบว่าส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคต่อไปอีกด้วย ซึ่งอาจจะไม่ถูกต้องสำหรับรูปแบบฉันทลักษณ์ของร่าย จึงสันนิษฐานว่ารูปแบบฉันทลักษณ์ร่ายที่พบในจารึกนี้ ยังมีการบังคับแบบหลวมๆ ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด แต่ให้ผู้ประพันธ์ได้แสดงออกอย่างอิสระโดยรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทร่ายของจารึกชัยมณฑลธรรมสามารถสรุปเป็นแผนผังฉันทลักษณ์ได้ดังนี้

ด้านที่ 2

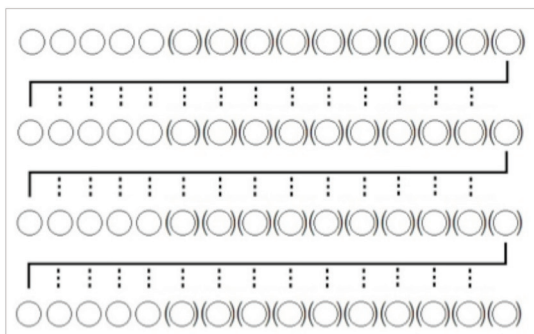

ด้านที่ 3

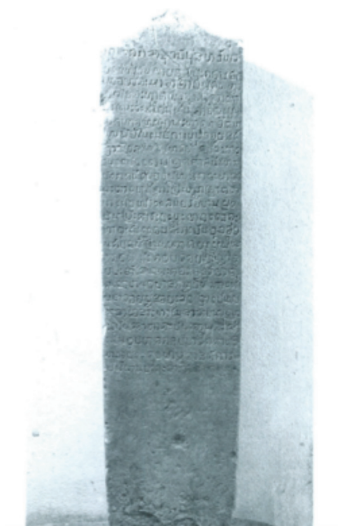
วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2563

ด้านที่ 4

เส้นตีบ	หมายถึง การส่งสัมผัสสระ
เส้นประ	หมายถึง คำที่อาจจะมีการส่งสัมผัสสระ
○	หมายถึง พยางค์ 1 พยางค์
(○)	หมายถึง พยางค์ 1 พยางค์ ที่อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ในวรรคนั้น

จารึกเมืองหลวย พ.ศ. 2005

ภาพ 2 จารึกเมืองหลวย พ.ศ. 2005

วัตถุจารึกเป็นเสาหินสีเทา บันทึกด้วยอักษรฝักขาม ภาษาไทเขิน และปรากฏรูปตัวเลขทั้งตัวเลขธรรมและโหรา ที่ตั้งดั้งเดิมสันนิษฐานว่าตั้งอยู่ใกล้เจดีย์องค์หนึ่งในวัดที่เมืองหลวย รัฐฉาน ประเทศพม่า เมืองหลวยตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของเมืองเชียงตุง ประมาณ 85 กม. ทางทิศตะวันออกเฉียง

เหนือของเมืองยอง ประมาณ 30 กม. ได้เมืองเชียงรุ่งในสิบสองปันนา ประมาณ 80 กม. และทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเมืองเชียงแสน ของประเทศไทย 125 กม. ทางอากาศ เนื้อความโดยย่อกล่าวถึงเจ้าหมื่นหลวย ผู้ครองเมืองหลวย ได้รับอนุญาตจากมหาเทวี (เชียงตุง) ให้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุในเจดีย์ที่เมืองหลวย ใน พ.ศ. 2005 มหาเทวีและพญาศรีสุทธรธรรมราชจุฬามณีตรีโลภรัตน์ (กษัตริย์เมืองเชียงตุง) พระราชทานขว้างพวงและที่นา เพื่อให้อุปฐากพระธาตุในเจดีย์ ห้ามผู้ใดถอนนาและใช้แรงงานคนที่เป็นข้าพระธาตุนี้จาริกหลักนี้ได้มีการเคลื่อนย้ายหลายครั้งดังปรากฏหลักฐานบันทึกไว้ว่า ใน พ.ศ. 2531 ได้นำมาวางขายที่ร้านขายของเก่า บ้านแม่สาย อ.แม่สาย จ.เชียงราย ต่อมาใน พ.ศ. 2531 ไ้แม่ฟ้าหลวง อ.เมือง จ.เชียงราย ได้ซื้อจากร้านขายของเก่า และนำไปจัดแสดงที่ไร่แม่ฟ้าหลวงและคงอยู่ที่ไร่แม่ฟ้าหลวงมาจนถึงปัจจุบัน(สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556, น. 66)

จาริกเมืองหลวยมีทั้งหมด 4 ด้าน มีทั้งข้อความที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง สำหรับข้อความที่เป็นร้อยกรองปรากฏในด้านที่ 1 และบางส่วนของด้านที่ 2 เมื่อนำมาจัดเรียงให้เป็นรูปแบบฉันทลักษณ์แล้ว พบว่ามีลักษณะฉันทลักษณ์ตรงกับร้อย โดยมีการส่งสัมผัสต่อไปเรื่อย ๆ และไม่มีการกำหนดจำนวนคำในแต่ละวรรคที่ชัดเจน แต่จำนวนคำในแต่ละวรรคจะมีจำนวนใกล้เคียงกัน ซึ่งต่างจากจารึกขัณฑ์มนตรา ที่มีจำนวนแตกต่างกันในแต่ละวรรค เมื่อนำเอาข้อความในจารึกเมืองหลวยมาจัดเรียงเป็นฉันทลักษณ์ร้อยกรองแล้ว จะมีลักษณะดังนี้

ด้านที่ 1

ดูเกล้าสาธุ

เยยะพึงนิยายอันประกอบ

เมื่อจุธาตุพระเป็นเจ้า

หื้อจำเรญบุญแก่ท้าวพญา

สัปปุรุษทั้งหลาย

ขอบด้วยวิจารณ์าคาตรอันกตพามา

เข้าในพระเจดีย์อันนี้

มหาเทวี ต่อ 5000 ปี

ในเมื่อขณะนั้นด้วยศักราชได้ 824 ไทยเรียกปีสะจำเดือน 8 แรม 6 ค่ำ วันไทยดับเร้า วันเม็งวันพุธ

ราชมารตามหาเทวีผู้มีปัญญา

ผู้เป็นปการะอนุญาต

นักบวชมีพระมหาเถียร

อุปฌายเฒ่านามกร

หนอุบาสกยังมีเจ้าหมื่นหลวย

ใจศรัทธาในศาสนาพระพุทธเจ้า

ชักเชิญอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย

บ่มิงานหื้อจุสารีริกธาตุ

ปรารถนาเมืองฟ้าและนิพพาน

แลจุธาตุในแดนสิมาเป็นถาวร

ผู้มีเพียรอันประกอบด้วยปัญญา

ชื่อวิริยาธิก แล

ผู้เสวยเขตรายเป็นวงศ์

หากเป็นเจ้าเป็นมูล

แต่มาบูชาสักการะ

ด้านที่ 2

พระเป็นเจ้าในเจดีย์

จุฑาตุพระเจ้าทีหนึ่งแล้ว

พระนางองค์หนึ่งใส่รอง

พระไม้จันทน์ผ่องสะอาด

ปฐพีลิกเจ็ดคอก

ไว้พระแก้วองค์หนึ่งหื้อค่านับ

ทั้งพระทองสองรูปีพลัน

พระธาตุรอดจุลงในดิน

ที่นี้สองคอกคืบเพ็งจุพระธาตุเจ้าทองคำ พระนางองค์หนึ่งนับแต่จุฑาตุพระเป็นเจ้ามา ได้สืบสืบแล้วได้บูชาพระเจ้าวันไทยวันกัตไคววันเม้งวันพุธจำเดิมกาลแต่นี้ไปหน้า ขุนหมื่นขุนพันผู้ใดมาชี้ข้างขวางเมือง ในเมืองหลวงนี้จุ้งปกเดือนคนทั้งหลาย ที่มาลัการะพระเป็นเจ้าหื้อ

ด้านที่ 3

จำเรณุกุศลบุญแก่อริยะทั้งหลายหมายเป็นต้นว่า ท้าวพญา มหามนตรี มหาเทวีต่อท่านครนिरพานเป็นที่สุด แลครานั้นมหาเทวีเจ้า ประดิษฐานไว้ข้างพวงเข้าอุปัฏฐากพระเป็นเจ้า เขายัง 4 เรือนกับน้ำมัน 2 ไหว้รักษาเจดีย์อันมีชื่อ “จิตรปาสาทิโกกัลยาณเจดีย์” นี้ถัดนั้นเจ้าพญาศรีสัทธรรมราชาพญา มณิตรีโลกรัตโนและมหาเทวีเจ้า ยังหื้อมีนาไว้รักษาพระเจ้าแห่งหนึ่งชื่อแสวลี แห่งหนึ่งดอนเลียงแห่งหนึ่งเถียงโห หื้อไว้รักษาพระเจ้าเจ้าหมื่นเจ้าทองคำผู้ใด ชี้ข้างขวางเมืองยังเมืองหลวงนี้อย่าได้เอาออกจากพระเจ้า ดังเขาชาวพวงนี้เราบหื้อเอาการเรา อันใหญ่อันน้อยก็ดื้อยาหื้อเขาเอา ฝิลาไม่ล่าหลวงล่าใหม่

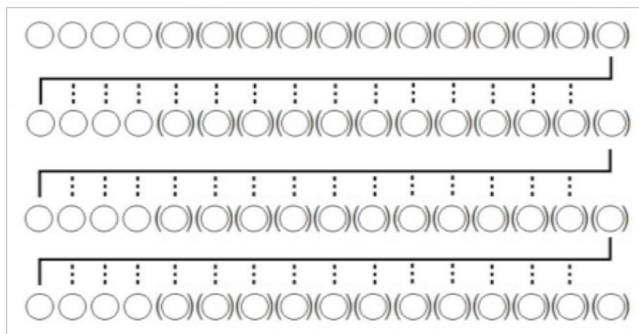
ด้านที่ 4

... ..กับการเรือนอื่นใดก็ดีเราหื้อไว้หื้อรักษาพระเจ้า แลอย่าหื้อเขาเข้ากล้วเกลายางวัดพระเจ้าแห่งนี้น้ำลิกคิกภายนอกเมือง อย่าหื้อไปในเมืองอย่าหื้อข้าแผ่นดิน..หื้อไป

ข้อความที่ปรากฏในจารึกเมืองหลวง มีรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทร่าย ทั้งนี้ไม่ได้มีการส่งสัมผัสอย่างร้อยกรองตลอดทั้งเรื่อง ในบางวรรคก็ไม่ได้มีการส่งสัมผัส แต่การกำหนดจำนวนคำในวรรคนั้น ๆ ยังคงคล้ายกับวรรคอื่นๆ ที่มีการส่งสัมผัส นอกจากนี้ในบางตอนของข้อความพบว่า มีลักษณะเป็นร้อยแก้วสลับกันไป ในส่วนที่เป็นร้อยกรองพบว่าคำในแต่ละวรรคมีจำนวนไม่ยาวมาก เหมือนกับจารึกชัยมณฑลาราม ปรากฏการใช้คำมีตั้งแต่ 5 คำ ไปจนถึง 12 คำการส่งสัมผัสนั้นเป็นการใช้สัมผัสสระเป็นหลัก โดยคำสุดท้ายวรรคจะส่งสัมผัสไปยังตำแหน่งคำต่าง ๆ ในวรรคต่อไปตั้งแต่คำแรกไปจนถึงคำที่ 3 ของวรรคถัดไป ซึ่งต่างจากจารึกชัยมณฑลารามที่สามารถส่งสัมผัสได้ทุกตำแหน่งอย่างอิสระ จึงสันนิษฐานว่ารูปแบบฉันทลักษณ์ร่ายที่พบในจารึกนี้ ยังมีกฎเกณฑ์การบังคับที่ไม่เคร่งครัด แต่ให้ผู้ประพันธ์ได้แสดงออกอย่างอิสระโดยรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทร่ายของจารึกเมืองหลวงสามารถสรุปเป็นแผนผังฉันทลักษณ์ได้ดังนี้

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2563

- เส้นทึบ หมายถึง การส่งสัมผัสสระ
เส้นประ หมายถึง คำที่อาจจะมีการส่งสัมผัสสระ
○ หมายถึง พยางค์ 1 พยางค์
(○) หมายถึง พยางค์ 1 พยางค์ ที่อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ในวรรณคดี

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองที่ปรากฏในจารึกเมืองเชียงตุง จำนวน 2 หลัก คือ จารึกชัยมนตาราม พ.ศ.1994 และจารึกเมืองหลวง พ.ศ. 2005 พบว่าจารึกชัยมนตารามมีการบันทึกข้อความอยู่ 4 ด้าน โดยด้านที่ 1 ข้อความเลือนหายจนไม่สามารถอ่านได้ ส่วนด้านที่ 2-4 สามารถอ่านได้และมีข้อความที่เป็นร้อยกรองทุกด้าน จึงสันนิษฐานว่าด้านที่ 1 ก็น่าจะมีข้อความที่เป็นรูปแบบร้อยกรองด้วยเช่นกัน ส่วนจารึกเมืองหลวงมีการบันทึกข้อความอยู่ 4 ด้าน สำหรับข้อความที่เป็นรูปแบบร้อยกรองปรากฏในด้านที่ 1 และบางส่วนของด้านที่ 2

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อความที่เป็นรูปแบบร้อยกรองของจารึกทั้ง 2 หลักนี้อยู่ในรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทร่าย ซึ่งฉันทลักษณ์ร้อยกรองประเภทนี้ปรากฏในจารึกจังหวัดเชียงใหม่จำนวนหลายหลัก เช่น จารึกวัดศรีสุพรรณ (ชม.25) จารึกคู่วัดเสาหิน (ชม.24) จารึกสุวรรณปราสาท (ชม.8) จารึกพระพุทธรูปสลักบนงาช้าง (ชม.40) จารึกหน้าอุโบสถวัดพระสิงห์ (ชม.12) จารึกวัดสันทรายหลวง พ.ศ. 2466 (ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี, 2560, น.87-113) จึงทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเมืองเชียงตุงกับเมืองเชียงใหม่ได้ส่งอิทธิพลในด้านการใช้ภาษาแบบร้อยกรองต่อกันด้วย ตามหลักฐานข้อความในตำนานมูลศาสนาฉบับวัดป่าแดงว่า

“ศักราชได้ 733 ตัว พระยาเกี๋ยนา ก็หื้อยาสวนดอกไม้ แต่งแปลงอารามขึ้นถวายเป็นชื่อ ว่า บุปผาราม ในปีเดานั้น ก็หื้อพระทั้งหลาย อันมีในชนบททั้งมวล トラบเถิงเชียงแสน เชียงตุง หื้อลงเรียนอักษรและระบำนวซทั้งมวล ชูเมือง...” (สมหมาย เปรมจิตต์, 2519, น. 19) ข้อความดังกล่าวเป็นหลักฐานยืนยันว่าเมืองเชียงตุงได้รับพระพุทธศาสนาและตัวอักษรไปจากเมืองเชียงใหมซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา ในสมัยพระยาเกี๋ยนา (พ.ศ. 1898 – 1928) และอีกประการหนึ่งที่ได้รับไปด้วยคือ ระบำนวซ ซึ่งคำว่าระบำนวซในที่นี้ หมายถึง ท่วงทำนอง ไม่ได้หมายถึงการพ้องร่า คำว่า เรียนอักษรและระบำนวซ นั้นจึงหมายถึง การเรียนเขียนอ่านตัวอักษรและท่วงทำนอง ซึ่งข้อความที่จะสามารถใส่ท่วงทำนองลงไปในนั้นจะต้องมีลักษณะเป็นร้อยกรอง เนื่องจากการขับขานต่างๆ ในล้านนา ล้วนแต่เกิดจากการนำเอาข้อความที่เป็นร้อยกรองมาใส่ท่วงทำนองและคัมภีร์ที่เทศน์เป็นทำนองส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อย ดังนั้นการที่จารึกขัณฑ์มหารามและจารึกเมืองหลวง มีการประพันธ์ข้อความด้วยฉันทลักษณ์ร้อยกรองแบบร่าย น่าจะเกิดจากอิทธิพลของที่มาพร้อมกับการรับพระพุทธศาสนาจากเชียงใหม่ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ วัฒนเกษม. (2527). *อักษรฝักขามที่พบในศิลาจารึกภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐพงษ์ ปัญญบุรี. (2560). *รูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองที่ได้จากการศึกษาข้อความในจารึกจังหวัดเชียงใหม่*. *ดำรงวิชาการ*. 16(1):87-113.
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2556). *ประชุมจารึกล้านนา เล่มที่ 15 จารึกเมืองเชียงตุง*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมหมาย เปรมจิตต์. (2519). *ตำนานมูลศาสนา ฉบับวัดป่าแดง ภาคปริวรรต ลำดับที่ 9*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และนฤมล เรืองรังสี. (2537). *เรื่องเมืองเชียงตุง*. เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซ็นเตอร์.